

KARIŞIK DİLLİ ESERLERİN SÖZ VARLIKLARINDAN EDATLARA BİR BAKIŞ*

Serpil SOYDAN**

ÖZET

Türk tarihinde on üçüncü yüzyıl oldukça hareketli bir dönemdir. Doğuda Moğol akınları, batıda Haçlı seferleri özellikle Harezmi bölgesinin hareketlenmesinde etkili olmuştur. Sosyal, ekonomik ve kültürel alana da bu hareketlilik yansımıştır. Bir yandan bu hareketlilik diğer yandan savaşlar, göçler ve karışıklık bu dönemde az sayıda eser verilmesine ya da verilen eserlerin kaybolmasına neden olmuştur. Ayrıca bu dönemde hem Doğu Türkçesi hem de Batı Türkçesi özelliğini gösteren eserlere rastlanmıştır. Türkoloji çalışmalarında Batı Türkçesi (Oğuzca) ile Doğu Türkçesi (Kıpçak-Çağatay) özelliklerini bünyesinde bulunduran eserlere “karışık dilli” eserler adı verilmektedir. Şimdiye kadar karışık dilli eserler üzerinde yapılan çalışmalar ses bilgisi ve şekil bilgisi bakımından olmuştur. Bu eserlerin söz varlığı ve söz dizimi ile ilgili çalışmalar yapılmamıştır. Çalışmamızda bu konuya dikkat çekmeye ve eğilmeye çalıştık. Karışık dilli eserlerden Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u, Sadrü'd-dîn Şeyhoğlu'nun Marzubân-nâme Tercümesi, İmâm Kâzî'nin Kitâb-ı Gunyâ adlı eserleri incelenmiş, bu üç eserdeki söz varlıklarından edatlar üzerine çalışma yapılmıştır. Edatlar; bağlama edatları, son çekim edatları, karşılaştırma ve denkleştirme edatları, soru edatları, işaret edatları, kuvvetlendirme edatları, çağırma ve hitap edatları, temenni, teessürî-seslenme edatları olmak üzere dokuz başlık altında gruplandırılmıştır. Edatların eserlerdeki kullanımlarını göstermek için eserlerden örnek cümleler alınmıştır. Tespit edilen edatlardan bazılarının etimolojik incelemeleri ve tarihî gelişimleri hakkında bilgilere yer verilmiştir. İncelediğimiz bu üç eserde dokuz başlık altında verilen edatların, ortak ve farklı kullanımları, her birinin eserlere göre dağılımı, edatların kökenine göre (Arapça, Farsça, Türkçe) eserlerdeki kullanım sayısı, aynı edatların eserlerdeki kullanımlarında görülen anlam farklılaşmaları verilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: karışık dilli eserler, edatlar, etimolojik inceleme, tarihî gelişim

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

**Okt. Niğde Üniversitesi-Rektörlük, El-mek: srp_syd78@hotmail.com

GENERAL VIEW ON PREPOSITIONS FROM THE WORDS AVAILABLE IN THE WORKS WRITTEN IN HYBRID LANGUAGE

ABSTRACT

13th century in Turkish is full of action. Moğol invasion in the east and the crusades in the west caused immigration and unease especially in the region of Harezm and this was observed in the social, economic and cultural life. Both chaos and wars besides immigration and unease brought about the loss of literary works or less literary works. It was also in this period that Works which carried both east Turkish and west Turkish aspects were available. Works which have east Turkish and west Turkish aspects are called “hybrid language works” in Turcology studies. Studies which were made on hybrid language have been about phonetics and morphology so far. However, studies about words available in texts and syntax weren't made. Therefore, in this paper the topic about available words in text will be discussed and emphasized. Among works which were written in hybrid language *Kıssa-yı Yûsuf* by Ali, *Marzubân-nâme Tercümesi* by Sadrü'd-dîn Şeyhoğlu, *Kitâb-ı Gunya* by İmâm Kâzî were observed and especially prepositions are categorized into nine different groups: connection prepositions, last inflection prepositions, comparison-equalization prepositions, interrogative, demonstrative prepositions, reduplication prepositions, compellative-address prepositions, request prepositions, emotion-address prepositions. To show how prepositions were used in the works sample sentences were given from the texts. Some of the prepositions in the works were analysed according to their etymology and historical developments of these prepositions are explained. In this paper, the following topics will be discussed: common and different usages of the prepositions in the three above mentioned works under nine different titles how many prepositions are used in each of them; the number of usage of the prepositions according to their origins; different meanings of the same prepositions in different works.

Key Words: hybrid language works, prepositions, etymological research, historical development

Giriş

Türk tarihinde 13. yüzyıl oldukça hareketli geçmiştir. Doğuda Moğol akınları, batıda Haçlı seferleri Harezm bölgesinin hareketlenmesinde etkili olmuş, bu hareketlilik sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel hayatta da yansımıştır. Bu yansıma kendisini, 13. yüzyılda yazılan eserlerin az sayıda olması ya da savaşlar ve karışıklık sebebiyle eserlerin yok oluşu şeklinde gösterir. İşte bu az sayıda yazılan eserler arasında hem Doğu Türkçesi hem de Batı Türkçesi özelliklerini bünyelerinde taşıyan eserlere “karışık dilli eserler” adı verilmiştir (Cin, 2011: 55).

1. Marzubân-nâme Tercümesi: Kelîle ve Dimne, Bahtiyar-nâme, Tûtî-nâme, Binbir Gece Hikâyeleri gibi kıssadan hisse özelliği taşıyan mensur hikâye ve masallara dayanan eserlerdendir. Ahlâkî nitelikteki bu eserin Kelîle Dimne ile birleşen yanı konusundan aynı nitelikteki hayvan hikâyelerine dayanmış olmasıdır. Eser, İran'ın kuzey bölgesinde İran kaynaklarının Taberistan diye gösterdikleri Mazenderan bölgesinde hüküm süren eski Bavend sülâlesi hükümdarlarından Marzubân b. Rustam'a aittir. Eserin XIII. yüzyıl edebî İran diline

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

aktarılmış iki ayrı metni bilinmektedir. Bunlardan birinin yazarı, Sa'd al-Dîn al-Varâvînî'dir. Farsçaya aktarılan ikinci metnin yazarı Muhammed Gazi al-Malatyavî'dir. İran edebiyatındaki Marzubân-nâme, Türkçeye yalnız iki defa çevrilmiştir. Bunlardan birincisi Sadrû'd-dîn Şeyhoğlu tarafından ve Sa'd al-Dîn al-Varâvînî metnine dayanılarak Eski Anadolu Türkçesine yapılmış çeviridir. İkincisi Urfalı Nüzhet Ömer Efendi'nin yine Sa'd al-Dîn al-Varâvînî'yi esas alarak XVIII. yüzyılda Osmanlıcaya Cevâhirü'l-hikem adıyla yapmış olduğu çeviridir(Korkmaz,1973: 67-73). Marzubân-nâme'nin bilinen her iki yazmasında da eserin, Türkçeye çevrildiği yıl verilmemiştir.

Ancak çeviri Germiyan Beyi Süleyman Şah'ın emriyle yapıldığına göre, çeviri tarihi, Süleyman Şah'ın hükümrânlık yılları olan 1368-1386 /87 yılları arasına rastlamaktadır (Korkmaz,1995:365-371).

Zeynep Korkmaz, "Marzubân-nâme Tercümesi, Anadolu Türkçesinin kuruluş devrinde, Eski Türk yazı dili özellikleri ile Oğuzca özellikleri birleştiren Selçuklu Türkçesinden Türkiye Türkçesine ve Anadolu Ağızlarına uzanan yolda, iki devir arasında köprü vazifesi gören önemli bir eserdir. Bu nedenle onda bir yandan Selçuklu Türkçesinin devamını, öte yandan da Türkiye Türkçesine uzanan gelişmelerin başlangıcını bulmaktayız." şeklinde ifade eder(Korkmaz,1973: 12).

2.Kıssa-yı Yûsuf: Türk edebiyatında ilk Kıssa-yı Yusuf hikâyesi Ali'ye ait olmakla birlikte, mesnevi nazım şekliyle ve aruzun fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün kalıbıyla yazılan ilk eser Şeyyad Hamza'nın eseridir. Ahmet Caferoğlu, Ali'nin Kıssa-yı Yusuf'unu müşterek Orta Asya Türkçesinin en karışık şive ile yazılan eseri olduğunu belirterek, Harezmi sahasının Oğuzlarla meskûn bir yerinde yazılmış olabileceğini öne sürmektedir (Caferoğlu,2011: 65). Eserin Berlin, Dresden, Kazan, Bakü, Leningrad, Molla İsmail, Millî Kütüphane, Matbu, Manisa, İstanbul, İstanbul Türkiyat nüshası gibi pek çok nüshası vardır. Eseri dil sahası ile ilgili pek çok görüş ileri sürülmüştür. Eser üzerinde ilk çalışmayı yapan Houtsma, Ali'nin eserini "Eski Anadolu Türkçesinin ilk ürünlerinden, Brockelmann ise Osmanlı Türkçesinin ilk ürünlerinden saymaktadır. Köprülü, eserin dili ve edebî özelliklerini göz önünde bulundurarak eserin Harezmi sahasında yazıldığını veya şairin Harezmi bir Oğuz Türk'ü olup, Moğol istilasında göç edip eserini yine kendi lehçesiyle yazmış olabileceğini belirtir ve aynı zamanda Ali'nin eserini Çağatay Türkçesinin edebî ürünlerinden biri olarak görmektedir. Ali Cin ise "Ali'nin eserinin, hangi dil sahasına ve nerede yazıldığına dair fikirler birbirinden oldukça farklıdır. Bu eser,13.yüzyılın siyasi, ekonomik ve kültürel karışıklığına paralel olarak, halk arasında sözlü kültürde yaşayıp "Dede Korkut" hikâyelerinde olduğu gibi, sonradan yazıya geçirilen edebî ürünlerdendir." diye belirtir. Eserin yazılış tarihiyle ilgili bir dördlükte verdiği H.630 yılı,1234 yılını göstermektedir. Ancak Bakü nüshasında farklı bir tarih geçmektedir. Bu farklılık nedeniyle eserin yazılış tarihinin doğruluğundan emin olunamamaktadır (Cin,2011: 58-65).

3.Kitâb-ı Gunyâ: Kitâb-ı Gunyâ, bölümler halinde hazırlanmış, yazarı belli olmayan, dil bakımından Oğuz ve Kıpçak Türkçesi özellikleri gösteren, büyük bir olasılıkla XIV. asrın ikinci yarısında tercüme edilmiş bir ilm-i hâl kitabıdır. Eserin sonundaki tarih (781/1378)muhtemelen tercüme tarihidir. Yer yer âyet ve hadislerle süslenmiş, din kültürü açısından başta İmam-ı Âzam Ebû Hanife'nin görüşleri olmak üzere, İmâm-Şâfiî, İmâm-ı Muhammed, İmam-ı Yûsuf ve İmâm-ı Züfer'in görüşlerine de yer veren bir İslâm fihhidir. Eserin tek nüshası olup Bursa Eski Yazma ve Basma Eserler Kütüphânesindedir. Kitap hakkında ilk olarak Günay Kut Alpay "Journal of Turkish Studies (Türklük Bilgisi Araştırmaları)Cambridge 1977'deki "Bursa ve Manisa İl Halk Kütüphânelerindeki Bazı Yazmalar Üzerine" adlı makalesinde bahsetmiştir. Eserle ilgili olarak Muzaffer Akkuş "İnceleme, Metin, Sözlük" olmak üzere Doktora tezi hazırlamıştır. Daha sonra tezin sözlük kısmı "İndeks"e çevrilerek "Giriş, İnceleme, Metin, İndeks ve Tıpkıbasım" şeklinde Türk Dil Kurumu tarafından basılmıştır. Kitâb-ı Gunyâ, Anadolu Türkçesi'nin kuruluş devrinde, Eski Türk Yazı Dili özellikleri ile Oğuz-Kıpçak hususiyetlerini birleştiren geçiş devresi

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

özelliklerinden Türkiye Türkçesine ve Anadolu Ağızlarına uzanan yolda, iki devir arasında köprü vazifesi gören bir eserdir(Akkuş,1995: 11-15).

Bu eserlerin karışık dilli olması pek çok Türkolog ve araştırmacının dikkatini çekmiş, bu eserler üzerinde pek çok çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar daha çok ses bilgisi özellikleri açısından yapılmış çalışmalardır. Eserlerle ilgili söz varlığı ya da söz dizimi çalışması yapılmamıştır. Bu çalışmada karışık dilli eserden Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u, Marzubân-nâme Tercümesi ve Kitâb-ı Gunyâ'nın söz varlıklarından edatlar üzerine çalışma yapılmıştır.

EDATLAR:

Muharrem Ergin, “Edatlar manaları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına manaları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat manalı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler. Onun için manalı kelimeler olan isimlerin ve fiillerin yanında edatlara da vazifeli kelimeler denilmektedir.” tanımlamasını yapar ve “ile, için, gibi, kadar, göre, dolayı, ötürü, üzere, beri, önce, evvel, sonra, geri, karşı, doğru, yana, taraf, başka, dair, rağmen, değin, fakat, lakin, ancak, çünkü, mademki, halbuki, gerçi, eğer, yoksa, ah, vah, eyvah, ay, vay, of, hop, haydi” sözcüklerini edatlar başlığı altında verir (Ergin,1993:329).

Böylece çekim ekleri dışında dilde gramer vazifeli bütün sözcükler edat olarak değerlendirilmektedir. Diğer bir deyişle dilde anlam elemanı olarak değil de görev elemanı olarak kabul edilen bütün sözcükler edattır. Buna göre bağlaçlar, ünlemler ve çekim edatları “edat”kapsamı içine girmektedir.

Edatların sınıflandırılması meselesi eskiden beri tartışılan önemli bir gramer sorunudur. Bu konu üzerine yapılan çalışmalarda ortak bir metot belirlenememiş araştırmacılar yaptıkları çalışmalarda kendilerine göre farklı şekillerde sınıflandırmalar yapmıştır. Böylece gerek ders kitaplarında gerekse akademik yayınlarda, birbiriyle çelişen bir sürü farklı yöntemler yer aldığı görülmüştür. Türk Dil Kurumunun Gramer Bilim ve Uygulama Kolu tarafından düzenlenen“Türk Gramerinin Sorunları” toplantılarında da bu sorun ele alınmış ancak çözüme ulaşmamıştır. (TDK,1999: 419-534)

Biz de çalışmamızda edatları kendimize göre bir tasnife tâbî tutarak değerlendirmeye çalıştık. Ancak yaptığımız çalışmada edatları sınıflandırırken Muharrem Ergin'in ve Necmettin Hacıeminoğlu'nun tasnifleri esas alınmıştır. Buna göre karışık dilli eserlerde yer alan ve bizim tespit edebildiğimiz edatlar şunlardır:

1.Bağlama Edatları

1.1.Şart Bildirenler:

Bu şart bildiren bağlama edatları Arapça ve Farsça kökenli edatlardır. Alıntılama yoluyla Türkçeye geçmiştir(Efendioğlu,2010:5). İslâmî Türk edebiyatının Harezmi, Kıpçak, Çağatay ve Anadolu sahalarında yaygın olarak kullanılmış şart edatlarıdır (Hacıeminoğlu,1992:149).

Bir bağlama bir şart edatının birlikte kullanıldığı öbekleşmiş edatlara Kitâb-ı Gunyâ'da rastlanmaktadır. KY ve MT'de bu edat örnekleri bulunmamaktadır. Sadece “şayed ki” edati kalıplaşmış şekliyle Marzubân-nâme Tercümesinde görülmektedir. Örnekleri şunlardır:

ammâ eger “ama eğer, ama şayet”:ammâ eger üküdü namâzından ilerü dörüt rek'at tetavvu' namâz kılsa KG- 21b/8,ammâ eger oturası ot olsa KG- 98a/5.

ve ammâ “ve ama”: ve ammâkaçan kim abdest alur olsañ KG -4b/7, ve ammâ kul âzâd eylemek zihârı keffâret için mehân bir durur KG-94b/8.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

lîkin eger “ lâkin, eğer”: lîkin eger er halkına talâk virse KG- 69b/1.

ve eger “ ve eğer: ve eger baş içinden kan gelse KG -10a/9, ve eger un virse KG- 95b/9.

velîkin eger “ lâkin, şayet”: velîkin eger avrat gelse KG- 24b/10.

şâyed ki “şâyed ki, eğer ki” : şâyed ki işbu yakîn gelmiş olalar MT- 44b/3.

Diğer şart bildiren bağlama edatları şunlardır:

ammâ“ama, lakin”:ammâ kamu tevhid oldur kim KG- 3a/1, ammâ on günden geçse KG-44a/15, ammâ lâkin duñğlayur men sözüñni KY-A37v10, ammâ er oldur kim MT-22a/2.

eger “eğer, şayet”: eger meshî untsa KG-5a/5, eger on gün olsa KG- 81a/15, eger kulına eyitse KG- 93a/14; eger şâdık erseñg KY-MK51r15, âh dirîga eger bilsem idüm KY- B31r16, eger sen bu sıçanlar yardımı birle bu düşmanıla çıkışam dirseñ MT-22a/6.

egerçi “eğer, şayet”: egerçi sen Rûm mü’ezziniyiseñ MT-39b/10.

Yukarıdaki edat sadece Marzubân-nâme Tercümesinde görülmektedir.

ger “eğer, şayet”: ger yañlışığıla da’vı kılmasa buları ayıralar KG- 75b/6, ger cevâb virmese MT-24b/5, ger yoksa koyup beklegil KY-B41r6.

ise eski i-filinin şart şeklidir. Fakat kalıplaşmak suretiyle edat haline gelmiştir. Batı Türkçesinde bağlama edatı olarak kullanılmıştır (Hacıeminoğlu,1992:163) . Örnekleri şunlardır:

ise: malı yoğısa KG-144b/14,Yûsuf iseñg nete yatlık eyleyür-sen KY-B71v11, egerçi sen Rûm mü’ezziniyiseñ MT-39b/10.

Kıpçak Türkçesi Sözlüğünde şâyed, Farsça olduğu “ola ki, şayet” anlamlarına geldiği belirtilir. Kıpçak dönemi eserlerinde şeyâd şeklinde de kullanıldığı belirtilir (Toparlı, Vural, Karaatlı, 2007: 250).Ergin, bu edat şart ifade eden ve şartı kuvvetlendiren edatlardandır. Başına geldikleri cümleyi daha sonraki cümle veya cümlelere bağlar (Ergin,1993:334-335)şeklinde ifade eder. Örnekleri şunlardır:

şâyed “eğer, şayet”: birzemân göñlinde endîşe eyledi kim şâyed oşbu çetüğüñ gitmiş MT-32a/9,başınğdağı derdiñge şâyed dermân ola murâdiñiz KY-A27r /11

Yukarıdaki edat Marzubân-nâme Tercümesinde ve Kıssa-yı Yûsuf’ta görülmektedir. Kitâb-ı Gunyâ’ da görülmemektedir.

yoksa/yoğsa “aksi halde” : aluram yoksa almazam oğlan âzâd olur KG-71b/13, olgıl yoğsa seni öldürürüz diseler KG-143b/ 8,yoğsa Yûsuf üçün mü muştular -sen KY-B73r4, âh yoksa yetmiş ay olur mu kin KY-B12r3,yoğsa bir zârbıla işüñ bitürevüm MT-49b/3

1.2.Sınırlama Bildirenler:

“lîkin, velî, velîkin” edatları, Arapça ve Farsça kökenli edatlar olup cümleleri anlam bakımından kendilerinden önceki cümle ya da cümlelere bağlarlar. Bu edatlar Osmanlıca ile birlikte kullanımdan kalkmıştır(Ergin,1993:334).

Örnekleri şunlardır:

lîkin “lâkin, ama, fakat”:lîkin abdest alıbilmez KG-12b/9,lîkin asîm olur KG-8a/8lîkin bir er kim MT-34a/12,çetük bu söze inanmadı lîkin hâtırı melûl oldu MT-33a/14.

Bu edat Kıssa-ı Yusuf’ta yer almamaktadır.

velî “fakat, ancak”: velî ben seni götürmekden üşenmezven MT-6a/1.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Bu edata sadece Marzubânnâme Tercümesinde rastlanmaktadır. Kitâb-ı Gunyâ'da bu kelime edat olarak değil "sahip, ebeveyn" anlamında bir kelime olarak kullanılmıştır.

velîkin“lâkin, ama, fakat”:velîkin dâyimî vâcib degül durur KG -4b/10,velîkin talak elindedür KG -73b/10,velîkin mekrûh olur KG-16b/13, peygamber dep seni... velikin... KY-M30/10, bu söz içre bir velîkin... sözüñni KY-M62/3.

velâkin“lâkin, ama, fakat”:velâkin bir ıyala serlige hâcetlüven KY-D23v5,velâkin yusufi köp öger emdi KY-B27v9.

1.3.Sebeup Bildirenler:

çünkü, çün, çü Farsça çün ve çü'dan gelirler. Başlangıçta Türkçede kalın ünlü lü olarak kullanılmış sonradan "çü ve çün" şeklinde incelmışlerdir. "çü ve çün" Osmanlıcanın sonlarında ortadan kalkmıştır. Bugün yalnız "çün ve ki"nin birleşmesiyle meydana gelen çünkü şekli kalmıştır. Ancak eskiden çünkü şeklinde kullanılan bu edat bugün "çünkü" şeklinde kullanılmaktadır. Aynı zamanda sebep bildiren zîrâ edatı da vardır. (Ergin,1993:335).

Sebeup bildiren "çün /çün, zîrâ" kelimelerine "ki, kim" ve üçüncü şahıs kişi zamirinin ilgi hâl eki almış şekline "çün" sözcüğünün getirilmesiyle meydana gelmiş ve kalıplaşmış edat örneklerine incelediğimiz eserlerde rastlanmaktadır.

Örnekleri şunlardır:

anuñçün "o sebeple, ondan dolayı" :anuñçün artuk istemez kim biñ sağısuñ gâyetidür MT-31a/11,âhîret küni añup saqınurvan anuñçün olmazam bilgil KY-K37v15,Eger oğlanuñ malı olsa vâşî anuñ-çün fıtra virse revâ olur KG-56a/11

çünki/çünkü "çünkü" :beni yimekten saña ne fâide ola çünki toymazsın MT-30b/12,çünkü bildüñg hâller beyle olur ermiş KY-M52/20.

çün kim "çünkü":çün kim faqihler derecesine yitmeyeler KG-1b/11. Bu edatın örneğine KY ve MT'de rastlanmamıştır.

zîrâ ki "çünkü, şundan dolayı ki": zîrâ ki zulm devlet giderür ve kök keser MT-34b/4. Bu edatın örneği KY ve KG'de yoktur

zîrâ kim "çünkü, şundan dolayı ki":zîrâ kim bu kamu yaradılmışlar KG-3a/3,zîrâ kim yıl tamâm olmamış idi KG- 61a/5. Bu edatın örneği KY ve MT'de yoktur

Sebeup bildiren diğere edat örnekleri şunlardır:

çü /çü "mademki, öyle": çü yandı Yusuf elin köydürür emdi KY-B55r3, nebî bu işni çü bildi beyân KY-MK63v7,çü sen gendü hevâña uyub gövdeñ büyüklüğüne baqub bizüm yurdumuza yavuz kaşd eyledüñ MT-50a/11 Bu "çü" edatının örneğine Kitâb-ı Gunyâ'da rastlanmamaktadır.

çün /çün "çünkü, mademki, nice, nasıl, gibi": biçi çün dağı revâ olur KG- 120/3, çün bunlar birbirine eyle diyicek KG-159b/12,çün Yusuf bu ahvâl beyân bildi KY- B23v15,çün atası Yusufu zâhir oldı KY-B39r8,çün gönül murâdı hâsıl olmağa yüz dutduñ MT-31b/6,çün girü tuz yükledüb süre gele MT-47a/8

eyle olsa "o halde, öyleyse": eyle olsa pâzişâhlık başarılmaya MT-34b/2,eyle olsa saña anuñ katında tırmağ muhâţara ola MT-53a/11,şadirden emr taqdîr eyle olsa KY-B55v2.Bu edatın örneğine KG'de rastlanmamaktadır.

zîrâ "zira, çünkü, şundan dolayı ki":zîrâ kaçan su bulsa KG- 12a/11,zîrâ yañlışın olsa revâ olur KG-63a/13, zîrâ mihri galib olup şabri varur KY-B33r16,zîrâ ki mihr galib şabr kıılır KY-D32v11,zîrâ düşmen sözi ol vaqt müeşşir olur, dost sözi kesâd MT-27b/3.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

1.4.İstisnâ Bildirenler:

ancağ “**sadece**”: günlü olmak müddeti ancağ olur kim namâz vakti tamam çıksa KG-28a/14, melik dağar mışrî ancağ KY-MK22v13, ancağ yakın keldi KY-M34/3.

MT’de “ancağ” edatının örneğine rastlanmamaktadır.

“illâ”, Arapça, “meger ve tâ” Farsçadır. Bu edatlar Harezmi, Kıpçak, Çağatay ve Batı Türkçesinde kullanılmıştır (Hacıeminoğlu,1992:160). Cümleleri bağlama görevindedirler (Ergin,1993:336). Örnekleri şöyledir:

illâ, ille “**mutlaka...-den başka, meğer, ancak, gelgelelim, ne var ki**”: ille bir gün dise KG- 89b/5, illâ gişi öldürdüğü kefferet-i-çün musulmân kıl KG- 94b/8, haqîkatde altunum yok illâ ol var KY-K16r3, KY-A8v13, Haq kulluğında olana düşmen olmak mübarek olmaz illâ ne itmek gerek MT-24b/1, girceksin illâ bu nesne senüñ zâtuñda vardur MT-30b/2.

meger “**meğer, yoksa; sadece**”: meger buları bağı dutalar KG- 6a/1, meger hiç nesnesi olmaya KG- 12b/7, meger bize eygü du^a kıla emdi KY-B20v16, meger yene ol rahmet kıla emdi KY-B19r14, meger anlaruñ arasında bir zîrek tavşan vâridi MT-37a/3, meger bir çâbük ve gürbüz oğrı vâridi MT-37a/13

meger kim “**meğerki**”: meger kim tavuk, kaz, ördek artuğı gibi KG- 5b/13, meger kim zarûret ola KG -25b/7. KY ve MT’de bu edatın örneğine rastlanmamıştır.

tâ/tâ kim, tâ ki “**tâ, tâ ki, bu sebeple, bu sayede**”: tâ kuyu arı ola KG-8a/4, tâ tevbe kılınca KG -111b/10; tâ kim tañ atıncadur KG-18b/2, tâ kim bir hayz istibrâ kıla KG-120a/8; tâ ki yıl tamâm olmayınca KG- 59b/2, ta ki ol gişi yazuklu olmaya KG- 77/6, tâ kıyâmetga tég adnıñ KY-K3v13, tâ kim hâlîk hükmi bolsa KY- D43v1, irdürici ol tâ hâcetüñ revâ ola MT-23a/6, mu^aarız olmağıl tâ sen dağı şefâ^aat naşibinden mahrûm kalmayasın MT-27a/13

1.5.Cümle Bağlayıcılar:

ki, Farsçadır. Türkçenin Kıpçak, Çağatay ve Batı Türkçesi sahalarında yardımcı cümleyi asıl cümleye bağlama vazifesini görmek üzere kullanılmıştır. Ancak bu vazifeyi görürken yardımcı cümle ile asıl cümle arasında kurduğu ilgi; sebep, sonuç, açıklama, belirtme ve kuvvetlendirme bakımlarındandır(Hacıeminoğlu,1992:167).

Saadet Çağatay, “Fiilden sonra gelen “ki”lerin eski “erki”nin kalıntıları olduğunu, bazı yerlerde sözcük tekidi veya vurgu kanunlarına uyararak yerlerini değiştirmişler veya genellikle Uygurlardan sonra yeni devrin etkisi ile bu ki’ler Farsça samlarak cümlede değişikliğe uğramışlardır.” diye ifade eder(Çağatay,1964: 250).

Eserlerde yer alan örnekler şöyledir:

ki “**ki**”: suyn dükelin çıkarmış gerek ki andan kuyu arı ola KG-8a/2 haber de gelmişdür ki Peygâmbere eyitdi KG-104a/12, firîştelere kıla ki sağ kolında dururlar KG- 15b/13, ol kün ki kün cümle bende kaldı emdi KY-B26r14, nice yıldur ki şol çopanüñ ardına düşmişsin MT-30a/3, ol kuvvetüñ yokdur ki ilanıla peñçe vurasın MT-22a/1.

kim “**ki**”: âdemlere kıla kim şol yanında oturlar 15b/14 KG, bilgil kim korqu gelmiş durur 57a/14 KG; eyle bil kim anıñ uşşı ketmişdi KY-B63v3, bu sırrım benim kim sen duñğlağıl KY-K61r7, işitdüm kim bir arslan vâridi kim MT-26a/8, ol yigdür kim bu dibsüz deñize ayağum basmayam MT-31b/1.

1.6.Atıf (Bağlama)Edatları:

bâ“ ile,...li”,kökeni Farsça olan genellikle bölüm başlıklarında kullanılan ön ek durumundaki bir edat türüdür (OTAL-60).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

bâ “ile, ...li” :dâsîtân-ı divâne bâ husrev MT-42a/4,dâsîtân-ı pâzişâh bâ müneccim MT-45a/9. Bu edat KY ve KG’da yer almamaktadır.

“İle” il- fiilinin zarf fiil şekli olduğunda bütün dilciler hemfikirdir. Türkçenin Çağatay ve bilhassa Batı Türkçesi sahasında Eski Türkçedeki birle ve bile yerine yaygın olarak kullanılmıştır.

Türk dilinin bazı sahalarında -n vasıta hâli ekinin yerine geçmiş, hem -i sesini kaybetmiş hem de -la,-le şeklinde ahenge uyarak eklemiştir. Özellikle Batı Türkçesinin Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi sahasında -la/-le şekilleri çok yaygın olarak kullanılmıştır(Hacıeminoğlu,1992: 45-46).

Örnekleri şöyledir:

ile,-ıla /-la,-le “ile”: anuñıla yundı KG- 5a/14, dünle veyâ gündüzle KG- 22a/7, kimsenenüñ emegiyile bitmiş olmasa KG- 98a/5,bu söz ile bunları köndürür emdi KY-B6v15,yusufuluñ nûrı ile kıyuı toldı KY-B11r6, bağubân eliyile öldürem MT-22a/8,halk azmağıla Tenğri te’âlâ belâ virmez MT-57b/4.

yâhu Arapça, yâhûd Farsçadır(Develioğlu,1995:1155). Harezmi, Kıpçak ve Çağatay ve Batı Türkçesi sahalarında kullanılmıştır (Hacıeminoğlu,1992:210). “veya” Arapça “ve” ile Farsça “ya”nın birleşmesiyle oluşmuş bağlama edatıdır. Batı Türkçesi dışında az kullanılmıştır (Hacıeminoğlu,1992:207).

Örnekleri şöyledir:

veyâ/veyâhuz “daha doğrusu, ya da”: üç kısa âyet veyâ bir uzun âyet okımayınca KG-24a/4,baña harâmsın veyâ ben saña harâmam KG- 86a/2,on iki sünnetdür veyâhuz onsekiz KG-21b/4.

yâ “ya”: menfa’atı halk arasından götürüle ya öğrenmiş unuda KG-2b/4, ya tehiyyât içinde uyısa KG-10b/6, yâ mañbûs kılam zindân içre çala / dükel ‘ömri zindân içre çala emdi KY-B42v15, pes gerek ‘âkil ve devletlü oldur, kimde bulursa ala, gerek âdem oğlanından yâ cânavardan MT-68a/4, kişiye kim korkudan yâ kaçımaktan yâhûz gâyet sevinmekten levni bir dürlü dañı olur haşşa hasûd mekrinden MT-33b/10

yañu “ ya da”:murdar mı yañu misimil mi dise KG- 26a/14, bütün bâzân yañu funduk yutsa KG- 53a/12.

yañuz / yañud “iyisi, veya, daha doğrusu” :bir gün yaturup yañuz otururken göbeklerin öperdi KG- 17b/10, gözi ağrısa yañuz ılan soksa KG- 52b/15,tükel ‘ömri zindân çala...yâhûd...keçsün emdi KY-K41v7 ve A34r9, kişiye kim korkudan yâ kaçımaktan yâhûz gâyet sevinmekten levni bir dürlü dañı olur haşşa hasûd mekrinden MT-33b/10,ben arslanıla nice pençe uram yâhûz anuñ kanın dökmege nice râzi olam MT-56b/8.

Yukarıdaki yañu ve veyâ/veyâhuzbağlama edatlarının kullanımına KY ve MT’de rastlanmamaktadır.

1.7.Atıf (Bağlama)Vavı:

Yabancı asıllı olup sıralama edatı durumunda bulunan ve en çok kullanılan bağlama edatı “ve” dir. Türkçeye hem Arapça “ve” hem Farsça “u” sıralama edatı olarak geçmiş, sonra bunlar birbirine karıştırılmış, ünlü uyumuna uydurulmuş böylece ve, u, ü, vu, vü şekilleri ortaya çıkmıştır. Osmanlıcanın sonlarına kadar nesirde umumiyetle “ve”, nazımda ve bir arada kullanılagelen kelimeler arasında diğerleri kullanılmıştır. “u/ü” ünsüzle; “vu/vü” ünlüyle biten kelimelerden sonra getirilmiştir (Ergin,1993:332).

Örnekleri şunlardır:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

u / ü; vü; ve “ve”: Hindü ‘Acemler gibi KG- 24a/8, namaz kıla vü oruc duta KG-44b/15,öküşirek düşe ve erenler hâceti andan öküş durur KG- 1b/4,faız u ihsân KY-B39v5,‘aklı kâmil ‘ilm ü hikmet temâm bilür KY-B51r6,dindârile rây u tedbîr mekr ü hîle birle MT-22b/1,‘ömr ü devlet ve nâz ü ‘izzet birle MT-36a/5.

1.8.Netice- İzah İfade Eden Edatlar:

eyle ki “öyle ki” : eyle şanurıdum ki konuşu olsa KG-168b/11,eyle ki anıñ usı kitmiş idi KY-D55r16. Bu edatın örneğine MT’de rastlanmamıştır.

eyle kim “öyle ki”: eyle kim yanındağı kişiler KG- 17a/14,eyle kim yaş üzüm gibi KG -122b/14,eyle kim anıñğ uşşı kitdi KY-A55r1, eyle bil kim anıñğ uşşı ketmişdi KY-B63v3,eyle yapışdı kim MT-35b/10.

Türkçe nite ki ve nitekim (< neteg) şekli ile Farsça “ki, kim” bağlarının kaynaşıp birleşmesinden oluşmuş bulunmaktadır (Korkmaz,1973:159).Örnekleri şunlardır:

nitekim / netekim: nitekim erenler gördüğü gibi KG -10a/6,nitekim namâz abdesti gibi KG- 35b/6,nitekim peygamberden ‘aleyhisselâm şahîh hadîsdür MT-3a/2,nitekim ol ev issiyile MT-22b/4,netekim ya’kûb yûsufi sever idi KY-B26v8.

Çoğunun birleşik kelime ve özellikle “ki” ve kim” birleşigi olduğu açıktır. Başına geldikler cümleleri kendilerinden öncekilere bağlarlar(Ergin,1993:336). Örnekleri şöyledir:

şöyle kim “şöyle ki, şunun gibi”: şöyle kim öndin ki iki rek‘at gibi KG -15b/1, şöyle kim bahâsın belürtdükce KG -124a/12, şöyle kim dört biş günlük yir MT-9a/7,şöyle kim pâzişâh uyandı MT-26b/1. Bu edatın örneğine KY’de rastlanmamıştır

1.9.Benzerlik İfade Eden Edatlar:

beñzer: bulara beñzer nesnelere KG-6a/3, buña beñzer nesnelere bunlara benzer ne kim canavarlar varısa KG-103a/6, sañga beñzer hiç kimesnebulamasvan KY-B37v5, hilâle beñzer seniñğ kaşlaruñğ var KY-B37v7, bu devlet şol büyük ırmağa beñzer MT-23b/7, beñzer ki sen bularuñ işlerinden vâkıfısın MT-59b/11

Türkçe nite ki ve nitekim (< neteg) şekli ile Farsça “ ki, kim” bağlarının kaynaşıp birleşmesinden oluşmuş bulunmaktadır (Korkmaz,1973:159).Örnekleri şunlardır:

nite ki “nasıl ki”: pâzişâh güneş gibidür nite ki güneş tağa taşa ‘imârete harâbe nür degürüb MT-38a/6, nite ki zehr ü tiryâk ikisi bir ma‘dinden gelür MT-41a/4/5.

Bu edatın nite “nasıl” anlamında soru edatı olarak KG’de, nite şekli de KG’dekiyle aynı anlamda KY’de görülmektedir.

2.Son Çekim Edatları:

Son çekim edatları genellikle sadece edat olarak kullanılan kelimelerdir (Akkuş, 1995: 223).

2.1.Teşbih Bildirenler:

Son çekim edatlarından teşbih yâni benzetme bildiren edatlar içerisinde KG’de sadece “gibi” kullanılmıştır; KY’de ise “kibi ve bigin” şekillerinin kullanıldığı görülür.

Muharrem Ergin, “ gibi, kip “kalıp” kelimesinin kip-i iyelik şeklinden oluşmuştur. Azeri sahasında kibi ve kimi şekillerinde görülür. “bigin” edatı gibi’ nin hece yer değiştirmesiyle aldığı şekil olup Eski Anadolu Türkçesinde kullanılmıştır” şeklinde açıklar (Ergin ,1993:350).

Örnekleri şunlardır:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

bigi “gibi”: anuñ bigi kelecı işide MT-59a/3. Bu edatın örneğine KY ve KG’da rastlanmamaktadır.

bigin “gibi, benzer”:âdem bigin KY-B32r15,kuş bigin KY- B10V14. KG ve MT’de bu edatın örneği yoktur.

gibi / kibi“gibi”: koyun gibi KG- 5b/11,ilerügi gibi KG-15b/2;âdem kibi KY-A24r2, küneş kibi KY-K28r14,ol güher bir aq la¹ gibi MT-28a/4,biz dağı kaçar gibi olavuz MT-50b/14.

Gerek yazıtlarda gerek Uygur Türkçesi mahsullerinde eşitlik ve benzerlik gösterme ilişkisi teg edatı ile ifade edilir.+ça ekinin söz konusu görevi bu devir metinlerinde süreklilik vasfı göstermez. Harezmi metinlerinde teg ile birlikte (tek), Çağataycada ‘dek’ edatları yaygın durumdadır(Korkmaz, 1995: 18).Necmettin Hacıeminoğlu, Eski Türkçede teg şeklinde olup, teg > tek > dek şekillerinde geliştiğini “-a kadar” anlamında çekim edatı olarak Batı Türkçesinde görülmekte olduğunu belirtir. Bilhassa zaman ve mekân zarflarının verme hâli ile kullanılıp “-den...-a kadar” anlamını ifade ettiğini belirtir (Hacıeminoğlu,1992: 33). Nevzat Özkan, son çekim edatları içerisinde verdiği “dek” edatının asıl fonksiyonunun yön bildirmek olduğunu, Gagavuz Türkçesinde +a yönelme ekiyle birlikte kalıplaştığını ek grubu gibi birlikte kullandığı isimle kaynaşarak miktar fonksiyonu da kazanmış olduğunu belirtir(Özkan,1996:191). Örneklerden bazıları şunlardır:

têk /dêk “gibi”: dolun ay têk balkur êrdi anıñ yüzi KY- B29r4, tolun ay dêk ... idi KY-M41/8,düyme dêk bolup şüret yatur êmdi KY-B38r14. Bu edat sadece Kıssa-yı Yûsuf’ta bulunmaktadır.

2.2.Sebeup Bildirenler:

-a göre: biz dağı aña göre yaraqlanavuz MT-47b/8

Yukarıda örneği verilen “-a göre” edatının kullanımına KG ve KY’de rastlanmamaktadır.

Ötürü edatı ötür-“geçirmek” (*öt-ür-ü > ötürü > ötrü*) fiilinin zarf-fiilinden(gerundiumundan)çıkıştır (Ergin,1993:349; Efendioğlu, 2010:4). ötrü “...den sonra , ...den dolayı” < ötür-< ötür- ‘geç-’ Türkçenin birçok alanlarında rastladığımız ötrü Köktürkçe ve Uygur metinlerinde zarf, bağ ve edat olarak kullanılmak gibi değişik nitelikler taşır. Kendinden önceki ismin bulunma, ayrılma hâli eki ile birlikte daimâ, sebep veya sonralık münasebeti kuran edat görevindedir (Korkmaz, 2011: 64).

Bu “-den ötürü” edatının kullanımına Kitâb-ı Gunyâ ve Marzubânnâme’de rastlanmıştır. Örnekleri şöyledir:

-den ötürü “-den dolayı”:saraya girdüğinden ötürü KG-87a/3,süd emmekden ötürü KG-70a/2, göğercin degül kim tavkından ötürü kağr ide MT-34a/10.

-den berü “-den itibaren” : çokdan berü müştâk idüm MT-36b/1,adlu kiçik ... yıldan berü şaretim artar KY-D70r4,ve şanuk getürse ki bir yıldan berü benümdür diyü KG-142b/12.

Yukarıda örnekleri verilen “-den ötürü” edatının kullanımına KY’de rastlanmamaktadır.

üçün vb. edatlar bugün Türkçede isimlerde yalnız, zamirlerde ilgi isterler. İsimler ve isim-fiiller yanına iyelik eklerinden sonra da gelebilir. Uçun /üçün vb. kelimelerin Türk dilinin bütün alanlarında sebep gösteren bir edat olduğu dikkate alınırsa ‘uç’ kelimesini V. Gabain’in teklif ettiği gibi ‘nihayet’ anlamında değil ‘sebeup’ anlamında kabul edilmelidir. Üçün edatı içindeki söz konusu ismi, kendinden önceki isim ile cümle içindeki başka kelimeler arasında bir edat ilişkisi kuracak şekilde bağlayan ek, iyelik ekinden sonra gelen vasıta hali eki +n’dir (Korkmaz, 1995: 94-97; Korkmaz,2011: 26).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Eserlerde yer alan örnekleri şöyledir:

içün /üçün “için”: abdest için ya kurbet için KG-5a/10, suvarmaklık için KG- 99b/5, anuñ için KG-21a/5, körmeklik için KY-K25r3, suçlu için KY-MK62v4, anuñ için ihsan eder KY-MK53v1, anuñ dostluğu bir ğaraziçün ola MT-33a/13, sözüñ ğak için olsun, ğaraz ve rişvetiçün olmasun MT-34b/5.

2.3.Berberlik Bildirenler:

“ile” il- fiilinin zarf fiil şekli olduğunda bütün dilciler hemfikirdir. Türkçenin Çağatay ve bilhassa Batı Türkçesi sahasında Eski Türkçedeki birle ve bile yerine yaygın olarak kullanılmıştır. Türk dilinin bazı sahalarda -n vasıta hâli ekinin yerine geçmiş, hem -i sesini kaybetmiş hem de -la,-le şeklinde ahenge uyarak ekleşmiştir. Özellikle Batı Türkçesinin Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi sahasında -la/-le şekilleri çok yaygın olarak kullanılmıştır(Hacıeminoğlu,1992: 45-46).

+la/+le eki, bazı Türkologlarca “ birle ve ile ” son çekim edatları ile görülen bu ek de “vasıta, beraberlik ve topluluk” münasebeti kurmak için kullanılmıştır. +la/+le ekinin +n eki ile genişletilmiş şekilleri de görülmektedir.+la /+le'nin vasıta ve beraberlik dışında +n ekiyle birlikte zaman zarfı görevinde de kullanıldığı görülür (geceleyn < gece ilen)(Korkmaz,2011: 31-33).

Örnekleri şunlardır:

bile“ile, beraber, birlikte”: eksüklüğün bile KG-58b/15,bularuñıla bile KG-158b/8, Yusuf yısı anlar bile kelür idi KY-B59v11, kudret bile yeti kapuğ açmak benden KY-B40v11,şimdi ben dağı ittifâklarında bile olam MT-36a/4.

bilen“ile, beraber, birlikte”: mevlüm rahmetine bël bilen bağlayurvan KY-A60v9.

“birle” zamirlerle kullanıldığında ilgili olduğu isme ilgi eki getirilmektedir. Bazen de ilgi hâli eki almadan da kullanılmaktadır.

Örnekleri şunlardır:

birle“ile, beraber, birlikte” : eri birle KG-46a/5,arķ suyu birle KG- 63b/7, anuñ birle KG-155b/10,edeb birle KY-B22r14,menüm birle KY-D62v11,sıçanlar yardımı birle MT-22a/6, togru ğöñül ve tevekkül birle MT-36a/13.

birlen“ile, beraber, birlikte”: da^{evî} birlen KY-M68/2, ğasret birlen KY-K69r16.

ılan “ile, birlikte, beraber”: cûlâ- hile ılan ğâlin aña dura MT-53b/2.

ile /-la,-le “ile, beraber, birlikte”:dünle veyâ gündüzle KG-22a/7, bir ğişiyle ortak olsa KG- 158a/8, begler ile kanzâfer oturdılar KY-B29v14,bunlar ile tedbiri böyle kılğıl KY-B64v6,nitekim ol musâfirile ol ğalk tabduğı ağaç arasında oldı MT-34b/6.

ilen “ile, beraber, birlikte”:kiçikerkende atamız... bizim ilen ...hem-râh boldı KY-K15v5.

Berberlik bildiren son çekim edatlarından “bilen, birlen, ilen” şekli Kitâb-ı Gunyâ'da yer almamaktadır.

2.4.Yer ve Tarz Bildirenler:

Eski Türkçede, Karahanlı, Çağatay, Kıpçak ve Batı Türkçesinde hiçbir ses değişikliğine uğramadan kullanılan “ara” edatını A.Von Gabain isim menşeli olarak (Gabain:1988,97), Brockelmann ise fiil menşeli olarak göstermişler, fakat izah etmemişlerdir. Hem çekim edatı olan hem de isim hal eki olarak isim gibi kullanılan “ara” sözü şekil bakımından “-ra” yön gösterme ekiyle yer zarfını hatırlattığı gibi, bir zarf fiili de düşündürür. Edat olarak kullanıldığında yer zarfı görevini görür (Hacıeminoğlu,1992: 5).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Kemal Eraslan ara kelimesini isim yapısında olan edatlar başlığı içerisinde “ara, arasında” anlamında verir (Eraslan,2012:275).Eserlerde yer alan örneklerden bazıları şöyledir:

ara “iç, içeri,-da/-de, içinde, arasında”: bunda hiç hılâf yokdur musulmanlar arasında KG-3b/10,eyle kılsun dört dufar arasında KY-B35v1,meger anlaruñ arasında bir zîrek yırtıcı tavşan vâridi MT-37a/2.

aşağa “aşağıya”: ağaçdan aşağıya indi MT-36a/4,aşağa gönlin fâriğ itse revâ olur KG-45a/4.

-den girü “-dan geri”: kamu erenlerden girü şafda tura KG-38b/8.

girü /gerü “geri, tekrar”: gitdi girü gelmedi MT-14b/9,girü dönmek yok MT-7a/14, gerü gelmedi MT-14b/6,eger hoş revâ olmaz, girü gendü hac kılmış gerek KG- 66a/6.

Kıssa-yı Yûsuf ta ise her iki şekildeki kullanıma rastlanmamaktadır.

İçre edatının etimolojisi şu şekilde yapılmaktadır: ‘ iç + re: İsim kökü + yönelme eki’.Yenisey ve Orhun yazıtlarından beri kullanılan“içre” edatı, o dönemlerde zarf ve edat görevinde kullanılmıştır. “içre” edatı, iş, oluş veya hareketin herhangi bir varlık, nesne veya mekân içinde vuku^e bulunduğunu ifade etmektedir. Bu edat, soyut adlarla birlikte kullanıldığında “bilen”(ile) edatıyla aynı görevde olabilmektedir (Yaman, 2005: 71).

V.Gabain “içre”yi son çekim edatları içinde verir ve “içinde, -da” anlamında verir (V.Gabain,1988: 99). Kemal Eraslan, içre (< iç +re) “içinde, içine” anlamında isim kökenli olup yer ifade eden çekim edatı olduğunu ifade eder (Eraslan, 2012:299).

Örnekleri şunlardır:

içine / içinde / içinden “içine, içinde, içinden”:içine tavar kosa KG-130b/1, anuñ içine altun ya akça koyup KG-162a/1,üç suyn taş içinde yusa KG-8b/14, eger baş içinden kan gelse KG-10a/9, zaman içinden çıkarmayalar KG-137b/8,çok kıyular içine bakdım emdi KY- B64v16,içinde dürlü suwlar aqsun emdi KY-B35v14, Mûsî Kelim suw içinden hem çıkardı KY-B78r-1, anuñ içinde bey^ean kılduk MT-51a/10.

içerü “içeri”:oğıl içerü girdi MT-20b/3,bunlar bu sözdeyiken sıçan miskin içerü girdi MT-33b/6, ayağın içerü givürse KG-114a/6.Bu edatın örneğine KY’da rastlanmamaktadır.

içre “içinde”: Kur’an içre KG-21a/1, namâz içreKG-26a/8,bu iş içre anlar sañga hased kıla KY-B4v7,dünyâ içre ulu melik kılmış emdi KY-B26v3. Bu edatın örneğine MT’de rastlanmamaktadır.

karşu“-a karşı, -a doğru”:añga karşu namâz kılmak mekrûh durur KG-27a/10, andan oturup kıbleye karşu eyde ki KG-166b/14, kaç karşu sañga cevâb eyler ise KY- B22v9, buñga karşu varmak dahı kerek emdi KY-B22r4, gel sen gendü a^ezanı bu murdar cânavara karşu dut MT-35b/11.

Ayrıca Kıssa-yı Yusuf ta yer- yön bildiren edatlar içerisinde “sarı, tapa” edatları da yer alır.

Sarı edatınının pek nadir de olsa eski Osmanlıcada kullanıldığı görülmüştür. Azerî şivesi saru, Kaç şivesi zarı şekillerini kullanmaktadırlar. Sarı sözü sîngar “cihet, taraf, -e doğru” sözünün iyelik eki almış olan şekilden ibarettir. sîngar-ı > sar-ı (Bu ses grubu düşmesi hadisesi Türkçede sık sık görülen bir olaydır.) (Duran,1988: 63).

Eserde yer alan örnekleri şöyledir:

sarı “ taraf, -a doğru”:Mışır sarı KY-M75/6,Ya^ekûb sarı KY-M63/6.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü'nde tapa “doğru, yönelmiş, yöneltmiş, karşı” anlamlarında verilir (Caferoğlu,2011:224).Eski Türkçe, Karahanlı Türkçesi, Harezmi, Kıpçak, Çağatay Türkçesi ve Eski Anadolu Türkçesinde karşımıza çıkan ve “-e doğru” anlamına gelen edat “tapa” kelimesidir (Erdem, Sarı,2010:398).

tapa “-a doğru, taraf ”: aṅga tapa barurlar KY-A47v13, cennet tapa kavuşdur KY-K46r14.

Yukarıdaki iki edatın kullanımına KG'de, “sarı” edatının kullanımına da MT'de rastlanmamaktadır. MT'de “tapa” edatı “tapu” şeklinde ve “huzur, ön” anlamında yer almaktadır.

tapa “ huzur, ön, -a doğru ” : ayruk ṭon geyüp şâh ṭapusına geldi MT-23a/10

“dış, dışarı, dışarıda” manalarında kullanılan mekân zarflarından olan taşğaru ve bunun fonetik değişimlere uğrayan şekilleri Türkçenin tarihî devirlerinden bugünkü şivelerine kadar intikal etmiş olup, ilk örneğine Uygur metinlerinde rastlanmış, bu metinlerde taşğaru şeklinde kullanılmıştır. Codex Cumanikus'ta taşğari ve Çağataycada taşğaru/taşğari/tışğari şeklindedir. Sibiryâ şivelerinde tışğari ve taşğari, Kıpçak şivelerinde tışğari, tışğari, Türkî şivelerinde taşğari, tışğari, Oğuz şivelerinde ise dışarı şekli kullanılmaktadır (Duran,1988:8-9).

A.Von Gabain, taşra şekli için taş+ı-r-a'dan yapılmış olabileceğini ve Osmanlıca taşır-fiilinden geldiğini Yakutçada tasâr-“ dışarı sürmek” manasında bir fiilin olduğunu ve “-a” ekinin de zarf-fiil olarak düşünülebileceğini belirtir (Gabain, 1988: 65).soṅgra kelimesi soṅ isim köküne +ra yön gösterme ekinin kalıplaşmasıyla oluşmuştur. öṅgre, taşra gibi kelimelerde de aynı kalıplaşmayı görmekteyiz (Eraslan, 2012:300).

Örnekleri şöyledir:

taşra “-dan dışarı”: ol nesne içinde kim ortak olsalar ve eger ortak tavardan taşra KG-119b/3 , kuyudan taşra durur idi KY- B78r3, anuñ buyruğından taşra olmazlar MT-40b/14

Üzere sözü Osmanlı ve Çağatay şivelerinde kullanılmış olup üst, üste, üstte sözlerinin karşılığıdır. Bu üzre < üzere sözünün ilk şeklini ancak XIII. yüzyılda görebiliyoruz. Bunu normal şekli üzere olup üze = öze “üst, üstte” sözü ile -re cihet (yön gösterme eki) ekinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Üzre ise üzere'deki vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi ile ortaya çıkmıştır. Üzere ve üzere sözü bugün Türkiye Türkçesinde de kullanılmaktadır. Fakat anlamı değişmiştir. Daima bir fiilin mastar şekli ile beraber -mak için, -mekde iken yerinde kullanılır.

Bir de üzere sözünün sonundaki -e ünlüsünün düşmesi ile meydana gelmiş olan bir üzer şekli mevcuttu. Bu da aynı anlamda kullanılır. Fakat bu ikincisi sonuna daima bir (-i) iyelik eki alır (Duran,1988: 21-22).

Kemal Eraslan, Talat Tekin'in “Üze Zarfı Hakkında” adlı makalesinde edatın üz “üst, yukarı” isminin eski dativ-lokativ eki +e ile çekimli şekil olduğunu, üz kökünün üzre (< üz +re)kelimesinde de bulunduğunu iddia etmiştir. üze kelimesi aslında yer zarfıdır, ancak bazı yer zarfları gibi çekim edatı olarak da kullanılır. İsimlerin ve zamirlerin yalın hâliyle birleşir. Üze edatı +kı / +ki aitlik ekiyle genişlemiş olarak da kullanılır(Eraslan,2012:300)şeklinde ifade eder. Örnekleri şunlardır:

üze “üzere, üzerinde”: pes yaṅub yol üze turu ḳaldı KY-B6v16,...üze oturur idi KY-D6r9.

Ayrıca Kıssa-yı Yusuf'ta “üze”nin yanı sıra “üzre” şekli de bulunmaktadır. Örnekleri şöyledir:

üzre“üzere”: teṭavvu° niyyet üzre KG-49a/11,bu bende üzre delilim sen olğil emdi KY-B2v16, suw üzre KY-B11r4,bu ḳavl üzre ʿahd ü peymân ḳıldılar MT-12a/14.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

2.5.Zaman Bildirenler:

“aşnu” kelimesi, Eski Türkçe, Karahanlı ve Harezmi sahalarında “-den önce” anlamıyla kullanılır (Hacıeminoğlu 1992). Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü’nde aşnu “önce, evvelce”, aşnuça “önce daha evvel, evveleri”, aşnuank “önceleri”, aşnukı “evvelki”, aşnurak “evvelki, baştan” biçimleri geçer (Caferoğlu, 2011: 24). Kelime Karahanlı Türkçesi eserlerinde de yer alır. Divanu Lügati’t-Türk’te “önce, evvel” anlamıyla edat olarak geçer: “men andan aşnu keldim ‘Ben ondan önce geldim.’ ” Kutadgu Bilig’de aşnuoldukça sık geçer ve genellikle zarf görevindedir (Erdem, Sarı, 2010:396).

“aşnu” kelimesinin edat olarak kullanımına Kıssa-yı Yusuf’ta rastlamaktayız. Örneği şöyledir:

aşnu “önceden” :ol kıyu aşnudan kalmışdı KY-B9v11

KG ve MT’de “aşnu” edatı yer almamaktadır.

Diğer zaman bildiren edatlar ve örnekleri şunlardır:

-a degin “-a kadar”: on yıla degin KG- 12a/15,bir aya degin kimse KY-D50r13, şimdiye degin benüm vilâyetüm dutmak istemedi MT-47b/12.

Ahmet Bican Ercilasun, Türk Lehçeleri Grameri adlı eserde “burun” edatını “-den önce” manasında zaman bildiren ve çıkma hâliyle kullanılan çekim edatı başlığı altında yer verir(Ercilasun,2007:607).

Bir zaman zarfı olan burun, Harezmi, Kıpçak, Çağatay sahalarında çekim edatı olarak kullanılmıştır. Daima çıkma hali ile kullanılmaktadır(Hacıeminoğlu,1992: 28).

Edatın etimolojisi şöyledir :“bur+un= fiil kökü + isim yapan ek” Eski Türkçede “kok-“ anlamına gelen “bur-“fiilinde türeyen (V.Gabain,1988:270) “burun” kelimesi zamanla yan anlam(ön, önce) kazanmıştır(Yaman,2005: 63).

Bu edat ayrıca, olumsuz sıfat-fiil eki almış kelimelerle de öbekler oluşturmaktadır(Yaman,2005: 63).

Doğu Türkçesine özgü diğer bir edat “ da,-den önce, ilk” anlamlarına gelen burun’dur (Erdem, Sarı, 2010:398). Uygur Türkçesi Sözlüğü’nde bilinen anlamı yanında “önce, önceleri, evvel, evveleri” anlamı da verilir. Yine ikinci anlamıyla ilgili diğer bir biçim de “önceki, evvelki” anlamındaki “burunğı”dır (Caferoğlu 1968: 54).

“burun ve aşnu” edatların kullanımına sadece Kıssa-yı Yûsuf’ta rastlanmaktadır.

burun “önce” : beşirdenon kün burun keldi KY- B72v8, beşirdenon kün burun ol yel keldi KY-K68v14.

KG ve MT’de “burun” kelimesi yer almaktadır ancak anlamı “beş duyu organımızdan biri” mânâsındadır.

-den berü: bir yıldan berü KG-142b/12,on yeti künden beri yeñgi toğan KY-D40r4, çoktan berü müştâkidüm MT-36b/1.

-den girü: gün yarusından girü KG-49a/4, ma’zûr tut şimdiden girü her gün ol kadar kim gücüm yiter eksük itmeyem MT-32b/6.

Yukarıdaki “-den girü” edatının kullanımına Kıssa-yı Yusuf’ta rastlanmamaktadır.

soñgra, aslında bir zaman ve mekân zarfıdır. Eski Türkçede Harezmi ve Kıpçak sahalarında çekim edatı olarak da çok kullanılmıştır. Çağatay sahasında da görülmektedir. Eski Anadolu,

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Osmanlı ve Türkiye Türkçesinde aynı anlamda kullanılmıştır. Ancak Latin Alfabesinin kabulünden sonraki metinlerde “sonra” şeklindedir(Hacıeminoğlu,1992: 82- 84).

Leyla Karahan, çekim edatları, aynı çekim ekleri gibi isimlerden sonra gelerek bağlı oldukları isimle birlikte cümlelerin diğer öğeleri arasında çeşitli ilgiler kurduğunu bu özellik dolayısıyla isimlerle çekim edatları arasına anlamlı veya görevli herhangi bir kelime veya kelime grubu giremeyeceğini bu yapılarıdaki sonra ve önce kelimeleri arasına farklı öğeler girerse edat olmaktan çıkıp zarf görevinde kullanılacağını ifade eder. Aynı zamanda önce ve sonra kelimelerinin edat olabilmesi için “ yer, sıra, zaman ”anlamlarını kaybetmesi gerektiğini belirtir(Karahan, 2007: 39-48).

Eraslan, sonğra kelimesi sonğ isim köküne +ra yön gösterme ekinin getirilmesi ve kalıplaşmasıyla oluşmuştur. öngre, taşra gibi kelimelerde aynı kalıplaşmayı görmekteyiz (Eraslan, 2012:300) yorumunu yapar. Eserlerde yer alan örnekleri şunlardır:

-den sonğra “-den sonra”: andan sonğra dîn serveri érenlere KY- B2v9, on biş günden sonğra gördi KG- 48a/11,zîrâ bunlaruñ sizden soñra râyigân mâl ellerine girüb dimâğları âza MT-10b/1.

pes “bunun üzerine, sonra, daha sonra, o zaman, öyle ise ” : pes heç cevâb virmedi gitdi MT-27b/13, pes kimüñ ‘avradı diyüb MT-34a/14, pes revâ olmasadı üküdü namâzın bulmayadı KG-20b/5,pes Cebrâ’îl aydur ayâ şiddik KY-B10v15

tâ “-a kadar”: tâ gün toğınca durur KG-18b/13, tâ kıyâmetga tég adnıñ KY-K3v13,tâ aña degin ki MT-9b/12

2.6.Miktar Bildirenler:

“kadar” edatı Arapça asıllı bir edattır. Bu edat “miktarında, ölçüsünde” anlamının yanında “ derecesinde, ...dek, ...değın, denli, gibi ” anlamlarında da kullanılmaktadır. Örnekleri şöyledir:

kadar “miktarında, ölçüsünde”: bukadar nesne baña virsen KG- 92b/5,şol kadar bahâya aldım satun KY- B17v16, gücüm yitdüğü kadar MT-3a/8,ol kadar urdı kim MT-2a/4.

3.Karşılaştırma ve Denkleştirme Edatları:

Karşılaştırılan ya da birbirine denk olan iki veya daha çok unsuru dil birliği ile birbirine bağlayan ya da karşılaştıran edatlardır (Ergin,1993:333; Banguoğlu,1998:391). Bu edatlarla ilgili tespit ettiğimiz örneklerden bazıları şunlardır:

hem... hem... : hem oruc hürmetin şımış olur hem Ramazân hürmetin şımış olur KG-51a/14, hem cemâlim hem devletim kirü geldi KY- A47r12.

Bu edatın örneğine MT’de rastlanmamaktadır.

kimi... kimi... : kimi hatemî kimi rûmî ola emdi KY-B28r9.

Bu karşılaştırma ve denkleştirme edatının örneğine KG ve MT’de rastlanmamaktadır.

ne... ne...: Bu bir ağaçdur ne göresi gözi var ne işidesi kulağı var ne yürimege fermânı ne size mazarrat degiribilür ve ne aşşısı doğınur MT-34b/13,14.

Bu karşılaştırma ve denkleştirme edatının örneğine KG ve KY’de rastlanmamaktadır.

Ya... ya... : ya karnı ya uyluğı KG- 25b/1, ya eyitse yavlağ sıñarlarsın ya eyitse KG-138b/4, ya öle ya yıraqğa düşe emdi KY-B9v7,yâ bir bâğçeye beñzer ki yimiş bir dürlüdür ya bir bostana beñzer ki bir dürlü güli vâr MT-68a/8.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

4.Soru Edatları:

Söz arasında başlı başına, başka kelimelere bağlanmadan kullanılan soru ifadesi taşıyan edatlardır(Ergin,1993:331). Eserlerde tespit ettiğimiz soru edatı örneği şöyledir:

“**aceb“acaba”**”: aceb anuñ girçeğin nite bilem MT-33b/1.

kaç, kaçan, kanda, kankı, kayda, kaydan; ne, nece/ neçe, nice/niçe, nişe, nete/nite gibi kelimeleri N.Hacıeminoğlu edat olarak belirtmişse de zarf olarak düşündüğümüz için buraya alınmamıştır. Ancak bu kelimelerin örnekleri eserlerde yer almaktadır.

5. İşâret (Gösterme) Edatları:

uş“işte” manasına gelmektedir. Karahanlı, Harezmi, Kıpçak ve Batı Türkçesinde kullanılmaktadır. Ayrıca Batı Türkçesinde uşda / ušta / üşte / işte şeklinde kullanılmaktadır (Hacıeminoğlu,1992:308).

Gösterme edatları, bir şeyi göstermek için kullanılan, işaret sırasında başvuru edatlardandır. Günümüzde kullanılan gösterme edatı “işte”dir. İşte eski gösterme edatı uş’dan gelir. Eski Anadolu Türkçesinde gösterme edatı uş ve onun bulunma hâli (lokatif) şeklinin kalıplaşmasıyla ortaya çıkan “uşda” sonradan bugünkü “işte” şekline geçmiştir (Ergin,1993:331).Eserde yer alan örnekler şunlardır:

Bu uşbu işaret (gösterme) edatının “uçbu” şekline Kıssa-yı Yusuf’ta rastlanmaktadır. Aşağıda örneğine yer verilmiştir:

uçbu “işte bu”: Kır’an içre bî-şekk anıñ uçbu kıssa indügi zâhir KY-MK2v9, erte kelüñg... uçbu kece âh keçe kaçan kelür dëyürler KY-MK5v12

Bu kelimedede ön sestesh > ç nöbetleşmesi görülmektedir. Bu özellik bir Kıpçak Türkçesi özelliğidir. Bu değişme Kıssa-yı Yûsuf’ta sadece bu kelimedede değil edat fonksiyonunda olmayan çol “şol”, içe “işe” gibi kelimelerde de görülmektedir.

ç > ş veya ş > ç değişimi ile ilgili örnekler Kıpçak Türkçesi eserlerinde çokça görülmektedir. Çağdaş Kıpçak sahasından Kazakça ve Karakalpakçada da bu ses değişiminin düzenli olduğu görülmektedir. Mustafa Argunşah bu konuyu “Kıpçakça Sözlüklerdeki İmlâ Sorunları”adlı bildirişyle V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı’nda dile getirmiştir(Cin,2011: 82).

uş “işte”: ramazân ayı sizüñ zekâtuñuz ayıdur geldi uş KG-59b/8,melik aydur yâ yûsuf uş yetdiler KY-B23r12

uşbu “işte bu”: uşbu günü görür misin KG-118a/15, var idi..ögey kıızı ..ikisinden uşbu...KY-MK3v13.

“uş, uşbu/uçbu” gösterme edatına MT’de rastlanmamaktadır.

6.Kuvvetlendirme (Tekit) Edatları:

Bu edatlar dil birliklerinin, kelimelerin, kelime gruplarının, cümlelerin sonuna gelerek onları önceki veya sonraki unsurlara, kelimelere, kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan edatlardır(Ergin,1993:336).

bile “da, de”: olmasa erenler olsa gendü eri bile olsa ‘avrat yumaya eri KG-38a/3

KY’da “bile” edatı yer almamaktadır. MT’de “bile” edatı kuvvetlendirme değil, beraberlik fonksiyonunda kullanılmaktadır.

da, de “da, de”: Ebû Hanîfe kavlinde de farzdur KG-13b/12,gerçi mahzûn olursa da vişâl umar KY-M71/16.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

“dahı” Türkçenin bütün devrelerinde bağlama ve kuvvetlendirme edatı olarak kullanılmıştır (Hacıeminoğlu, 1996: 98) yorumunu yapar. Edat tağ fiil köküne + ı zarf fiil eki getirilmesiyle oluşmuştur. Eski Türkçede “tağı” şeklinde olan Eski Anadolu Türkçesinde “dağı, dağı, dahı” şekillerine geçmiş, Osmanlıca içerisinde son zamanlarda Türkçe bakımından aykırı bir şekil alarak bugünkü “dahı” şekline girmiştir (Ergin,1993:337) açıklamasını yapar. Kemal Eraslan, Şinasi Tekin’in Türk Dünyası El Kitabı’ndaki Eski Türkçe başlıklı makalesinde tağı edatını zarf-fiil kalıplaşmasıyla oluşmuş cümle başı edatı ya da cümle unsurlarını birbirine bağlayan sıralama edatı olarak açıkladığını belirtir(Eraslan, 2012:278,284). “tağı” edatının kuvvetlendirme edatı olarak “dahı, da, de ” anlamında kullanılışı yaygındır(Eraslan, 2012:295) diye ifade etmektedir.

Örnekleri şunlardır:

dahı “daha; da, de”: üç gez dahı burnuña su virgil KG-4a/7, andan şoñgra dahı iddi hem ol celil KY-B9r14, bir dahı ancılayın qanda ele girür MT-27b/10

Bunun dışında diğer kuvvetlendirme edatları ve örnekleri şunlardır:

Ergin, değil, olumsuzluk ifade eden bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır. Bu edatın iki türlü kullanılışı vardır. Biri isim-filinin çekimli şekillerinin önüne gelerek onların olumsuzluğunu yapmasıdır. Diğerisi söz içinde karşılaştırılan iki unsurun arasına girerek sonuna geldiği unsuru daha sonraki bir unsura bağlaması, bir karşılaştırma ifadesi içinde bir münasebet kurmasıdır. Olumsuzluk ve red ifade eden bir bağlama ve kuvvetlendirme edatı olarak kullanılır. değil kelimesi Eski Türkçede tağ “değil” olumsuzluk edatı ile şahıs zamiri menşeli çekimin -ol “-dır, -dir” bildirme ekinde türemiştir. tağ-ol, dağ-ol, tegül-degül şekline geçmiş, Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçesinde uzun zaman degül şekli kullanıldıktan sonra bugünkü değil şekline geçmiştir(Ergin,1993:344) diye ifade eder.

Biröl İpek ise “tegül/degül” değil anlamında bir sözcüktür. Oğuz Türkleri kullanır. Bu sözcük Arguların “dağol” sözünden alınmıştır. “dağ+ol > tegül” zamanla ses değişmesine uğrayarak bu şekli almıştır. Aslen zamir olan “ol”, önce son çekim edatı durumuna gelmişdaha sonra ekleşmiş ve kalıcı bir sözcük meydana getirmiştir şeklinde açıklama yapar (İpek,2009:1209).

Örnekleri şunlardır:

degül “değil” : ol sañga lâyıq degül kıılma degül KY- B40r10, sonra bilinse kim ol kuş degülmüş nesne boynına düşmez KG-113a/11, ki dırsın muhtâc degül MT-53a/6

hem “ve, hem”: Züleyhâ aydur cemâlim hem vërdim KY-B54v12, dahı kırk âyet ya eksük ve hem üküdü namâzında yigirmi âyet kadarınca KG- 22b/4, galib oldı, çekindi hem bu hâtün Nuşrevân şoyındandı MT-60a/8.

yine “yine, da, de” : silke ve andan yüzün sile ve yine iki elin toprağa vura KG-11b/14

“yine” edatı MT ve KY’de yer almamaktadır.

7. Çağırma ve Hitap Edatları:

Çağırma ve hitap edatları isimlerden ve unvânlardan önce gelerek hitap hareketini bilhassa belirtmekten başka hiçbir mânâları olmayan sözlerdir. Bir kısmı taklidi kelimelerdir, bir kısmı ise kalıplaşmış diğer gramer unsurlarıdır. Bu sebeple kaynaklarını tespit etmek güçtür. Kullanılış bakımından da öbür edatlardan farklıdırlar. Daha çok konuşma dilinde veya senli-benli samimi eda taşıyan şarkı, türkü, hikâye ve şiirlerde rastlanır(Hacıeminoğlu,1992:284) yorumunu yapar. Örnekleri şöyledir:

ağî “kardeş” ağî dërler êmdi KY-B71v14, Yûsuf aydur ağî ‘arab ne aydursen KY- B45v13

ayâ “ey” :ayâ ‘azîz şultân KY-A32v9

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

hudâvendâ / hudâvende “ey Allahım”: Yûsuf aydur hudâvendâ hudâvendâ KY-B36r13, hudâvende kervân Yûsuf dèrler KY- A13r9.

ilâhî “ey Allahım”: ilâhî ben ne emdi nete KY-M27/8,ilâhî bu ƙanı mazlûmûñ göñli dütünidür ki baña uğradı MT-21b/10

ilâhünâ “ey Allahımız”: Yûsuf aydur ilâhünâ kerîm hannân KY-B10v7

iy /ey “ey” : iy ‘avrat eründen eyü âzây eyledün KG-78a/6,ey ƙardaşlar baña ƙılmañ KY-M13/10,şikâyet itmeye ƙız eyitdi: iy ana her ne kim didüñse benüm dınçlıgum ve râhatlıgum için dirsın MT-34a/12

yâ “ey”: yâ Resûlallâhi didiler KG-58a/4,yâ oğlanlar mışıra varuñ deyür KY-M75/2

8.Temennî Edatları:

Bu temennî edatlarının çoğuna Kıssa-yı Yûsuf’ta rastlanmaktadır. Bir tanesinin örneğine hem KY’da hem de MT’de rastlanmaktadır. Örnekleri şöyledir:

inşâ’allâh “Allah isterse, Tanrı nasip etti ise”: İnşâ’allâh miñnetlerden râhat ola KY-B46v15,temâm ola inşâallahu te‘âlâ MT-40b/5.

kâşki “keşke”: ..kâşki eyle olmasdı KY-D15v16

ma‘âza’llâh “Allah korusun”: ma‘âza’llâh ƙağ bilür hiç körmedüm KY-B13v1

9.Teessürî-Seslenme Edatları:

Bazı his ve heyecanları ifade etmek için içten koparak gelen edatlarla tabiattaki sesleri taklit eden edatlardır(Banguoğlu,1998:398-399;Ergin,1993:330-331).

Soru anlamı da taşıyan “ ‘aceb ” edatı KY’da “şaşkınlık ve hayret” anlamında kullanılmıştır. Örnekleri şöyledir:

‘aceb “hayret, şaşkınlık”: ‘aceb zîbâ müşğ yıpar saçlaruñ var KY- B37v8.

Bu edatların örneğine Kitâb-ı Gunya’da bir yerde rastlanmaktadır.

Of / puf / tuf / yuf: eyitse of ya tuf ya puf ya yuf eyledür kim ayruğ gelice ƙılır gibi KG-17b/2

Sonuç

Çalışmamızda ƙarışık dilli eserlerden Kıssa-yı Yûsuf, Kitâb-ı Gunyâ ve Marzubân-nâme Tercümesi’nde yer alan edatlar tespit edilmiştir.

Ƙarışık dilli eserlerde “eger, ger, zîrâ, tâ ki, gibi, üçün, üze/ üzre, içine, ile / -la, -le, ƙarşu/ ƙarşı, ara, kadar, -a degin,-da/-de, ise, hem...hem, degül, -den soñgra / -dan sonra, pes, dağı, taşra, -den berü, çün/çün, iy, -den ötürü ” gibi pek çok edatın incelediğimiz eserlerde ortak olarak kullanıldığı ancak bazı edatların da sadece bir eserde ƙarşıma çıktığı görülmektedir. Bu edatların eserlere göre kullanımları şöyledir:

“tèk/dèk, bigin, birlen, bilen, ilen, üze, sarı, tapa, burun, aşnu, uçbu, ahî, ayâ, ƙaşki, hudâvendâ, ma‘azallah, velâkin” gibi edatlar sadece Kıssa-yı Yûsuf’ta tespit edilmiştir. Bu edatlara bakıldığında Eski Türkçeden Çağatay Türkçesi dönemine gelinceye kadarki dönemlerde yazılmış eserlerde kullanılan edatların tek bir eserde bir arada olduğu görülmektedir. Eserin ƙarışık dilli eserler arasında yer alması bu sonuca göre doğru bir değerlendirme olarak düşünmekteyiz. Ayrıca çağırma ve hitap edatlarının çoğu ve temennî edatlarının hepsi Kıssa-yı Yûsuf’ta yer almaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

“velikin eger, lakin eger, ve amma, amma eger, meger kim, şöyle kim, zîrâ kim, çün kim, yahû, veyâ / veyâhuz, yine, bile” gibi edatlar sadece Kitâb-ı Gunyâ’da yer almaktadır. Bu eser 14.yüzyılda yazılmış Oğuz-Kıpçak Türkçesi özelliği gösteren bir eserdir. Ancak eserde tespit ettiğimiz edatların kullanımına bakıldığında farklı dönemlere ait edatlarla karşılaşılmaktadır. Eserde Arapça ve Farsça kelime sayısı çok azdır ve bu kelimelerin çoğu edat görevindedir.

Bazı edatların eserlerdeki anlamları ve kullanımları da değişebilmektedir. Mesela, “‘aceb” MT’de soru anlamı varken KY’da hayret ve şaşkınlık ifadesindedir. “-den girü” KG’de “yer ve zaman” olarak iki anlamda kullanılırken MT’de sadece “zaman” anlamında kullanılmaktadır. KY’de “burun” kelimesi “önce, evvel” manasındayken, KG ve MT’de “burun” kelimesi “beş duyu organımızdan biri” mânâsındadır. Dolayısıyla edatlar eserlerde ortak kullanılırken anlam bakımından değişmelere de uğramaktadır.

Zeynep Korkmaz, “Marzubân-nâme Tercümesi, Anadolu Türkçesinin kuruluş devrinde, Eski Türk yazı dili özellikleri ile Oğuzca özellikleri birleştiren Selçuklu Türkçesinden Türkiye Türkçesine ve Anadolu Ağızlarına uzanan yolda iki devir arasında köprü vazifesi gören önemli bir eserdir. Bir yandan Selçuklu Türkçesinin devamını diğer yandan Türkiye Türkçesine uzanan gelişmelerin başlangıcını bulmaktayız.” şeklinde açıklama yapar (Korkmaz,1973: 12).

Bu açıklamalar çerçevesinde incelediğimiz eserlerde sadece Marzubân-nâme Tercümesinde tespit edilen edatlar şunlardır: “zîrâ ki, nite ki, velf, çünki bâ, bigi, tapu, -a göre, -ılan, ne...ne” gibi edatlardır. Bu edatlar hem Eski Türk yazı dili hem Selçuklu Türkçesi hem de Türkiye Türkçesi dönemine ait edat örnekleridir. “bigi, tapu” gibi edatların Eski Türkçeden gelen ve Anadolu ağız özelliklerini gösteren arkaik edatlar olduğunu söyleyebiliriz.

Şinasi Tekin, Anadolu’da az da olsa karışık dilli eserlerin bulunuşunu, şahsî bir tesir olarak görüp siyasî ve ticârî maksatlarla XII. asrın sonu ile XIII. asrın başlarında Türkistan’dan Anadolu’ya gelen din adamı, sûfî ve şeyhlerin Anadolu halkı için Oğuzca kaleme aldıkları eserlerine, kendi ana dilleri olan Orta Asya Türkçesinin özelliklerini bileyerek ya da bilmeyerek dâhil etmesiyle açıklar (Tekin ,2000:166).

Mecdut Mansuroğlu’nun Oğuzca ile ilgili görüşü özetle şöyledir:

Oğuz Türkçesi ilk ürünlerini Orta Asya’da vermiştir. Anadolu’da teşekkül eden yazı dili, Eski Türkçenin edebiyat dilinin tesirinden kendini kurtaramamıştır. Anadolu’daki yazı üzerinde Doğu Türkçesinin tesirleri 15.yüzyıl sonuna kadar devam eder(Cin,2011: 57) şeklinde açıklar.

Eserlerde yer alan edatların kullanımına bakıldığında karışık bir özellik göstermekte ve hemen hemen her döneme ait edat örnekleriyle karşılaşılmaktadır. Bu durum, Şinasi Tekin’in, Mevdut Mansuroğlu’nun ve Zeynep Korkmaz’ın karışık dilli eserler konusunda yaptıkları açıklamaları ve görüşleri kanıtlar niteliktedir.

Edatların eserlerde ortak ve ayrı kullanımlarına, edat türlerine göre dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

BAĞLAMA EDATLARI ŞART BİLDİRENLER	KG	MT	KY
ammâ	+	+	+
ammâ eger	+	-	-
ve amma	+	-	-
eger	+	+	+
egerçi	-	+	-
ger	+	+	+
ise	+	+	+
şayed	-	+	-

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

şayed ki	-	+	-
likin eger	+	-	-
ve eger	+	-	-
velîkin eger	+	-	-
yoksa/yohsa	+ / +	-/+	+/+
Sınırlama Bildirenler	KG	MT	KY
lîkin	+	+	-
velî	-	+	-
velîkin	+	-	+
velâkin	-	-	+
Sebep Bildirenler			
anuñçün	+	+	+
çü/çû	-	+	+
çün/çûn	+	+	+
çünki/çünki	-	+	+
çün kim	+	-	-
eyle olsa	-	+	+
zîrâ	+	+	+
zîrâ kim	+	-	-
zîrâ ki	-	+	-
İstisnâ Bildirenler			
ancak	+	-	+
İllâ	+	+	+
meger	+	+	+
meger kim	+	-	-
tâ	+	+	+
tâ kim	+	-	+
Cümle Bağlayıcılar			
ki	+	+	+
kim	+	+	+
Atıf (Bağlama)Edatları			
bâ	-	+	-
ile	+	+	+
veyâ/veyâhud	+	+	+
yâ	+	+	+
yâhu	+	-	-
yâhuz/yâhud	+/-	+/-	-/+
Bağlama Vavı	KG	MT	KY
u/ü	+	+	+
vü	+	-	-
ve	+	+	-
Netice ve İzah İf. Ed.Edatlar			
eyle ki	+	-	+
eyle kim	+	+	+
nitekim/nitekim	+/-	+/-	-/+
şöyle kim	+	+	-
Benzerlik İfade Eden Edatlar			

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

beñzer	+	+	+
nite ki	-	+	-
SON ÇEKİM EDATLARI	KG	MT	KY
TEŞBİH BİLDİRENLER			
bigi	-	+	-
bigin	-	-	+
gibi/kibi	+/-	+/-	-/+
ték/dék	-	-	+/+
Sebep Bildirenler			
-a göre	-	+	-
-den ötürü	+	+	-
-den beri	+	+	+
içün/üçün	+/-	+/-	+/+
Berberlik Bildirenler			
bile	+	+	+
bilen	-	-	+
birle	+	+	+
birlen	-	-	+
ılan	-	+	-
ile	+	+	+
ilen	-	-	+
Yer ve Tarz Bildirenler	KG	MT	KY
ara	+	+	+
aşağa	+	+	-
-den girü	+	-	-
girü	+	+	-
içine/içinde/içinden	+	+	+
içerü	+	+	-
içre	+	-	+
karşu	+	+	+
sarı	-	-	+
tapa	-	-	+
tapu	-	+	-
taşra	+	+	+
üze	-	-	+
üzre	+	+	+
Zaman Bildirenler			
aşnu	-	-	+
-a değın	+	+	+
burun	-	-	+
-den berü	+	+	+
-den girü	+	+	-
-den soñra	+	+	+
pes	+	+	+
tâ	+	+	+
Miktar Bildirenler			
ķadar	+	+	+
Karşılaştırma ve Denkleştirme Edatları	KG	MT	KY

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

hem...hem...	+	-	+
kimi...kimi...	-	-	+
ne...ne...	-	+	-
ya...ya...	+	+	+
Soru Edatları			
°aceb	-	+	-
İşaret Edatları	KG	MT	KY
uçbu	-	-	+
uş	+	-	+
uşbu	+	-	+
Kuvvetlendirme Edatları			
bile	+	-	-
da/de	+	-	+
dağı	+	+	+
degül	+	+	+
hem	+	+	+
yine	+	-	-
Çağırma Edatları			
ahî	-	-	+
ayâ	-	-	+
hudâvendâ/ hudâvende	-	-	+
ilâhî	-	+	+
ilâhünâ	-	-	+
iy/ey	+	+	+
Temennî Edatları			
İnşâ' allâh	-	+	+
kâşki	-	-	+
ma°âza'llâh	-	-	+
Teessürî-Seslenme Edatları			
°aceb	-	-	+
of / puf / tuf / yuf	+	-	-

Yukarıdaki tablo ile ilgili yorumlarımız şunlardır:

1.Edatlar, bağlama edatları, son çekim edatları, karşılaştırma edatları, soru edatları, işaret edatları, kuvvetlendirme edatları, çağırma ve hitap edatları, temennî edatları ve teessürî edatları olmak üzere genel olarak dokuz başlık altında toplanmıştır.

2.Bu dokuz başlık altında toplanmış 112 edattan 42 tanesinin taradığımız üç eserde ortak olarak kullanıldığı,47 tanesinin üç eserden birinde, 23 tanesinin üç eserden ikisinde kullanıldığı görülmektedir.

3.Edatların kökenlerine bakıldığında şöyle bir değerlendirme yapılabilmektedir:

a)Bağlama edatlarından şart bildiren edatlardan ikisi dışında diğerleri Arapça ve Farsça kökenlidir.

b)Sınırlama edatlarının hepsi Arapça ve Farsça kökenlidir.

c)Sebeplendirenlerden ikisi dışında diğerleri Arapça ve Farsça kökenlidir.

d)İstisna bildirenler edatlardan biri dışında Arapça ve Farsça kökenlidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

- e)Cümle bağlayıcılar, Arapça ve Farsça kökenlidir.
 f)Atıf(bağlama)edatları ve bağlama vavının hepsi Arapça ve Farsça kökenlidir.
 g)Netice ve izâh ifade eden edatlar ile benzerlik ifade eden edatlar Türkçe kökenlidir.
 ğ)Son çekim edatlarından teşbih, beraberlik ve yer-tarz bildiren edatlar Türkçe kökenli edatlardır.

h)Zaman bildirenler edatlardan ikisi dışında Türkçe kökenli edatlardır.

ı)Miktar, karşılaştırma-denkleştirme, kuvvetlendirme, işaret edatları Türkçe kökenlidir.

i)Soru edatı, Arapça kökenlidir.

j)Çağırma, temennî, teessürî-seslenme edatları Arapça-Farsça kökenli edatlardır.

4.Edatların türlerine göre eserlerde kullanımları şöyledir:

a)Kuvvetlendirme edatları, bağlama edatlarından şart bildirenler, netice-izâh ifade eden edatlar ve bağlama vavı diğer iki esere göre Kitâb-ı Gunyâ'da en çok kullanılan edatlardandır. Zaman ve sebep bildiren edatlar da bu eserde görülmektedir. Bunun yanı sıra yer ve tarz bildiren edatlar üç eserde de hemen hemen yakın sayıda kullanılmıştır.

b)Marzubân-nâme Tercümesinde işaret edatı kullanılmamıştır. Sebep bildiren bağlama edatı diğer iki esere göre daha çok kullanılmıştır. Yer ve tarz bildiren edat, Kitâb-ı Gunyâ'yla aynı sayıda kullanılmıştır.

c)Kıssa-yı Yûsuf'ta, çağırma edatları, temennî, işaret, teessürî ve seslenme edatları ile beraberlik bildiren son çekim edatları diğer iki esere göre en çok kullanılan edatlardandır. Şart bildiren bağlama edatları ve bağlama vavı diğer iki esere göre en az kullanılan edatlardandır.

5)Edat türlerinin eserlere göre sayı bakımından dağılımları şöyledir:

Bağlama edatlarından şart bildirenler	KG 10, MT 8, KY 5;
Sınırlama bildirenler	KG 2, MT 2, KY 2;
Sebep Bildirenler	KG 5, MT 7, KY 5;
İstisna Bildirenler	KG 6, MT 3, KY 5;
Cümle bağlayıcılar	KG 2, MT 2, KY 2;
Atıf bağlama edatları	KG 5, MT 5, KY 4;
Bağlama vavı	KG 3, MT 2, KY 1;
Netice izah ifade edenler	KG 4, MT 3, KY 3;
Benzerlik ifade edenler	KG 1, MT 2, KY 1;
Son çekim edatlarından teşbih bildirenler	KG 1, MT 2, KY 3;
Sebep bildirenler	KG 3, MT 4, KY 2;
Berberlik bildirenler	KG 3, MT 4, KY 6;
Yer ve tarz bildirenler	KG 10, MT 9, KY 9;
Zaman bildirenler	KG 6, MT 6, KY 6;
Miktar bildirenler	KG -, MT-, KY 1;
Karşılaştırma edatları	KG 2, MT 2, KY 3;

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
 Volume 8/9 Summer 2013

Soru edatları	MT 1, KG -, KY-,
İşaret edatları	KG 2, MT-, KY 3;
Kuvvetlendirme edatları	KG 6, MT 3, KY 4;
Çağırma edatları	KG 1, MT 2, KY 6;
Temennî edatları	KG - , MT 1, KY 3,
Teessürî-seslenme edatları	KG 1, MT-, KY1.

Bütün bu veriler ışığında şunları söyleyebiliriz:

Eski Türkçe döneminde yazılan eserlerde yüklemli kısa fiil cümleleri kullanılmış, nazım diline uygun sade, açık ifadelere yer verilmiştir. Ancak daha sonraki dönemlerde yerleşik hayata geçişle birlikte edebiyata, sanata olan ilginin artması yazarlarda nesir dilinde eserler verme ve sanatlı anlatım isteğini ortaya çıkardı. Bunun için uzun cümleler kurmak ve bu uzun cümleleri birbirine bağlayacak edat ve bağlaçlar bulmak gerekiyordu. Dilimizdeki edat ve bağlaçların azlığı, başka dillerden bu sözcük türlerinde kelime almamıza sebep oldu. O dönemlerde dinî inanışın etkisiyle Türklere en yakın topluluğun Araplar olması ve onların dillerinde çok sayıda edat ve bağlaçların bulunması bizi Arapça ve Farsçadan kelimeler almaya sevketti. Bu üç eserde tespit edilen edatların çoğunun Arapça ve Farsça kökenli olmasını bu sebeplere bağlamak yanlış olmasa gerek. Bunun dışında diğer edatlar Türkçe kökenli ve bir kısmı arkaik dediğimiz bazı kelimelerdir. Ayrıca üç eserde kullanılan ortak ve farklı kelime kullanımına bakıldığında eserlerin aynı dönemde yazıldığını ya da birbirine benzer özelliğe sahip olduğunu söylememiz zordur. Bu durumu yazımızın başında karışık dilli eserlerle ilgili görüşüne yer verdiğimiz Şinasi Tekin'in ifade ettiği gibi, XII. asrın sonu ile XIII. asrın başlarında Türkistan'dan Anadolu'ya gelen din adamı ve sûfilerin Oğuzca kaleme aldıkları eserlerine ana dillerini dâhil etmesiyle açıklamak yâni müstensihin etkisi ve tercihi olarak değerlendirmek daha doğrudur. Tabî ki araştırmacıların bu eserlerin diğer söz varlıkları üzerinde yapacağı çalışmalar daha kesin ve net bilgiler vermemizi sağlayacaktır.

Kısaltmalar:

B: Berlin Nüshası

Çev.: Çeviren

K: Kazan El Yazması

KY: Kısasa-yı Yûsuf

KT: Kudûrî Tercümesi

KG: Kitâb-ı Gunya

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

M: Manisa Matbu Nüshası

MK: Millî Kütüphane Nüshası

MT: Marzubânnâme Tercümesi

TDK: Türk Dil Kurumu

TDAY-Belleten: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

TDAD: Türk Dili Edebiyatı ve Edebiyatı Dergisi

TTK: Türk Tarih Kurumu

Yay.:Yayını,yayınları

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Muzaffer.(1995).Kitab-ı Gunya, Ankara, TDK yay.
- BANGUOĞLU, Tahsin.(1998).Türkçenin Grameri, Ankara, TDK yay.
- CAFEROĞLU, Ahmet.(2011).Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü, Ankara, TDK yay.
- CİN, Ali. (2011).Türk Edebiyatının İlk Yûsuf ve Züleyhâ Hikâyesi Ali'nin Kıssa-yı Yûsuf'u, Ankara, TDK yay.
- ÇAĞATAY, Saadet.(1964).Türkçede ki<erki,Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten-1963,Ankara: TDK yay.
- DEVELİOĞLU, Ferit.(1995).Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara: Aydın Kitabevi yay.
- DURAN, Suzan.(1988).Türkçede Cihet ve Mekân Gösteren Ek ve Sözcükler, TDAY-Belleten-1956,Ankara: TDK yay.
- EFENDİOĞLU, Süleyman.(2006).Cümle Menşeli Edatlar, Atatürk Üniversitesi, Erzurum: Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi Sayı: 31.
- ERGİN, Muharrem.(1993).Türk Dil Bilgisi, İstanbul, Bayrak yay.
- ERASLAN, Kemal. (2012).Eski Uygur Türkçesi Grameri, Ankara, TDK yay.
- ERCİLASUN, Ahmet.(2007).Türk Lehçeleri Grameri. (Yazarlar: Nevzat Özkan, Mustafa Öner, Hülya Kasapoğlu, Ceyhan Vedat Uygur vd.), Ankara, Akçağ Yay.
- ERDEM, Mevlüt; Sarı, Mustafa.(2010).Karışık Dilli Eserlere Farklı Bir Bakış,Turkish StudiesInternational Periodical For the Languages, Literatureand History of Turkish or Turkic-Volume 5/1 Winter.
- GABAİN, A.Von.(1988).Eski Türkçenin Grameri(çev. Mehmet Akalın), Ankara, TTK yay.
- HACİEMİNOĞLU, Necmettin .(1992).Türk Dilinde Edatlar, İstanbul, MEB yay.
- İPEK, Birol.(2009).Divânü Lûgâti't-Türk'te Geçen Enklitik Edatları, Turkish StudiesInternational Periodical For the Languages, Literatureand History of Turkish or Turkic-Volume 4/3 Spring 2009.
- İPEK, Birol.(2010).Divânü Lûgâti't-Türk'te Başta Kullanılan Kuvvetlendirme Edatları,Elâzığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 20,Sayı:1.
- KARAHAN, Leyla.(2007).“Sonra ve Önce” Kelimelerinin Edat Kategorisi İçindeki Durumu, Uluslararası Türklük Araştırmaları Sempozyumu, 25-27 Nisan 2007, Erzurum, Dil Araştırmaları, Sayı:1, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep.(2011).Türkçede Eklerin Kullanılmış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, Ankara, TDK yay.
- KORKMAZ, Zeynep.(1973).Sadru'ddîn Şeyhoğlu-Marzubânâme Tercümesi(İnceleme-Metin-Sözlük-Tıbbıbasım), Ankara, DTCF yay.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

-
- KORKMAZ, Zeynep.(1967).Kâbusnâme ve Marzubân-nâme Çevirileri kimindir?, Ankara, TDAY-Belleten-1966.
- KORKMAZ, Zeynep.(1995).Türk Dili Üzerine Araştırmalar, Ankara. TDK yay.
- ÖZKAN, Nevzat.(1996).Gagavuz Türkçesi Grameri (Giriş-Ses Bilgisi- Şekil Bilgisi-Cümle-Sözlük-Metin Örnekleri) Ankara: TDK. yay.
- TEKİN, Şinasi.(2000).“Timur Öncesinde Anadolu ile Orta Asya Türk Dünyası Arasındaki Kültür İlişkileri ve Güzide Kitabı'nın Tercüme Hikâyesi”,TDAY-Belleten 1997.
- TEKİN, Şinasi.(1992).Eski Türkçe, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara.
- Türk Gramerinin Sorunları II.(1999).Ankara, TDK Yay.
- YAMAN, Ertuğrul.(Nisan-2005).Özbek Türkçesinde Edatlar(Kaynakları, Ses ve Şekil Özellikleri) Ankara: Gazi Kitabevi.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

